

תכנית בחשבונאות

פורום שווי הוגן - FVF - Fair Value Forum

סיכום דיון

מסמך זה מהווה את תמצית הדיונים של "פורום שווי הוגן" מתוך מטרה לשתף את הקהל הרחב בעיקרי הדברים. בקריאת המסמך יש להביא בחשבון שמדובר בתמצית הדיון ולא בפרוטוקול מלא. בהתאם למדיניות הפורום, הדברים מובאים שלא בהכרח בציון שמות כל הדוברים. יודגש כי הדברים מייצגים את עמדותיהם האישיות והמקצועיות של חברי הפורום ואינם מייצגים בהכרח את העמדות הרשמיות של הגופים אליהם הם משתייכים.

תאריך המפגש: 31 במאי 2018

נושא המפגש: "כיצד יוצאים מהמשבר במקצוע ראיית החשבון: החל ממתכונת בחינות המועצה ושכר המתמחים ועד למהפכת הביקורת".

אורחים שנכחו בדיון: עו"ד אמי פלמור (מנכ"לית משרד המשפטים ויו"ר מועצת רו"ח), יהודה אלגריסי (חשבונאי ראשי, רשות ניירות ערך), רו"ח יוסי בן אלטבט (ראש המוסד לסקירת עמיתים), רו"ח אלי פאר (מרצה שנת השלמה), קלאודיו ריזה (ראש חטיבת הביקורת, PWC), ארז סופר (שותף מנהל, BDO), רו"ח דוד וליאנו (מנהל האיכות והסיכונים, Deloitte), רו"ח אורן בראון (שותף בכיר, EY, Strategic Growth Market Leader), פרופ' חיים אסייג (מרכז בחינת המועצה בחשבונאות פיננסית), יפעת פלקון-שניידר (רשות לניירות ערך), פרופ' אלי אמיר (אוניברסיטת תל-אביב), חסאן טואפרה (רשות החברות הממשלתיות), רו"ח אלי גולדשטיין (יו"ר המועצה המקצועית וסגן נשיא לשכת רואי חשבון), ורד הראל (מזכירת מועצת רואי חשבון), חנה רובין (מועצת רואי חשבון), עו"ד יהודה בן יעקב (יועץ מנכ"לית משרד המשפטים), גלית ניב (יו"ר הוועדה לכללי ביקורת לשכה רואי חשבון, שותפה EY).

נוכחים: פרופ' אמיר ברנע, רו"ח שלומי שוב, רו"ח גל עמית (עמית חלפון), רו"ח רונן מנשס (מנהל המחלקה המקצועית, EY), רו"ח רון אלרואי (המכללה למנהל), רו"ח אוהד עובד (עובד גובי ושות'), רו"ח דין קריספין (לשכת רו"ח), רו"ח איריס אלדר (לשכת רו"ח), רו"ח דני ויטאן (מנהל המחלקה המקצועית, KPMG), יזהר קנה (נשיא לשכת רו"ח), פרופ' יורם עדן (מכללת הדסה), ד"ר סאמר חאגי יחיא, רו"ח גיא טביביאן (מנהל המחלקה המקצועית, Deloitte), רו"ח משה טל (הבינתחומי הרצליה), רו"ח ג'קי מנדלקורן, ניסים יהושע (ראש תחום נפט וגז, BDO), אלברט פרץ (מנהל סניף ב"ש, EY), רו"ח קובי ישראלי, רו"ח ארנון רצקובסקי (חבר וועדת הביקורת, לשכת רואי חשבון), רו"ח יואב

תכנית בחשבונאות

פורום שווי הוגן - FVF - Fair Value Forum

פיאטקובסקי (חבר וועדת הביקורת, לשכת רואי חשבון), רוי"ח חיים פרנקל (חבר וועדת הביקורת, לשכת רואי חשבון), רוי"ח עדי ליואי (חבר הוועדה לתקני ונהלי ביקורת, לשכת רואי חשבון), גולן זריחן (הבינתחומי הרצליה), איציק נוח (EY), משה אטיאס (מטריקס), רוי"ח מיכה ארד (הוועדה המקצועית לתקינה חשבונאית), דגנית דניאל (מחלקת תאגידים, הכונס הרשמי), שלומי וינר, פרופ' דן אלנתן (המכללה למנהל), אורי לוי (שותף, Deloitte), ד"ר אפרת טולקובסקי (הבינתחומי הרצליה), רוי"ח דקלה מוסקוביץ (משרד האוצר), איתי מוקוטוב (האוניברסיטה העברית), אהוד לוריא.

צוות מקצועי: גל אקריש, ענבל מועלם ובר ויגודמן.

שלומי שוב

בוקר טוב לכולם, התכנסנו היום לדון במפגש האחרון של השנה האקדמית הנוכחית בנושא חשוב מאוד אשר הגיע לנקודה מכרעת. הזמנו לכאן היום את מיטב המוחות מהזוויות השונות של המקצוע כדי לעסוק במשבר בשוק ראיית החשבון, ובעיקר במה צריך לעשות כדי לצאת ממנו, אם זה בכלל אפשרי. לי אישית זה מוזר שבפורום שווי הוגן שפועל במסגרת תכנית חשבונאות כבר שבע שנים מלאות – שבהם היו עשרות דיונים בנושאים שונים, זאת הפעם הראשונה שאנחנו עוסקים בתחום של ראיית חשבון נטו. אז הגיע הזמן.

במרכז הדיון נמצא כשל השוק שקיים בשוק הביקורת של חברות ציבוריות בישראל, שהוא כשל שוק ייחודי לישראל. במסגרת חומר הרקע הסברנו, שהביקורת סובלת בכל העולם, מאז ומתמיד מהבעיה של מוצר גנרי ו"רע הכרחי", אבל כשל שוק שאנו רואים בישראל לא קורה בעולם.

סימפטום של הכשל הזה הוא שכר הטרחה הנמוך שמשלמות חברות ציבוריות לרואי החשבון. שכר הטרחה בישראל נמוך בצורה קיצונית ביחס לעולם. בשבוע שעבר פורסם במחקר של מכון קסירר באוניברסיטת תל אביב ששכר הטרחה בעשור האחרון, מאז שהתחילו לתת גילוי לשכר הטרחה, ירד ב-28%. המחקר בוצע על 200 חברות. אנחנו במקביל גם עשינו בדיקות אצלנו בפורום על מלוא החברות המדווחות, אמנם לא בדיוק הגענו לאותם אחוזים, אבל גם הממצאים שלנו מצביעים על ירידה ברורה. צריך לזכור שיש בעייתיות בהסתכלות על שכר הטרחה לשעה ללא הסתכלות על כמות השעות, שכן לכאורה יכול להיות שיפטינג בניהם. אנחנו יודעים שבפרקטיקה שכר הטרחה נקבע כסכום קבוע מראש למספר שנים, ולכן ההבחנה בין כמות השעות למחיר לשעה יכולה להיות טכנית ולכלול "משחקים", אבל גם אם נאחד את הנתונים אנו מקבלים תוצאות מוזרות שמייצגים בעיה. בכל מקרה מדובר בדיווחים של חברות שאמורים להיות מהימנים ויש להן אחריות על כך.

תכנית בחשבונאות

פורום שווי הוגן - FVF - Fair Value Forum

יש כמובן טענה שעצם הגילוי של שכר הטרחה לפני עשור הוא זה שהוביל לבעיה הזו. זה כמו שבשכר הבכירים קיימת טענה כזאת בכיוון ההפוך - שהגילוי הוביל דווקא לניפוח לאור "ענייני אגו" - פה הגילוי הוביל לצמצום. אני חושב באופן עקרוני שלא צריך לראות בגילוי וחשיפה כבעיה עצמה. השליח הוא בד"כ לא הבעיה – מסתתר כאן משהו עמוק יותר.

צירפנו דוגמאות במסגרת חומר הרקע של חברות ציבוריות. יש לא מעט חברות ציבוריות שמשלמות שכר טרחה לרואי החשבון של פחות ממאה שקלים לשעה, וגם הרבה פחות ממאה שקלים לשעה, ואפילו עשינו "שיאניות שליליות" של שכר הטרחה: כך בשלוש השנים האחרונות השיאניות השליליות היו רקח – 38 שקלים לשעה (2015), קו מנחה – 54 שקלים לשעה (2016), קסם – 49.6 שקלים לשעה (2017). צריך לשפשף את העיניים כדי לוודא שלא פספסנו משהו, אבל אלו העובדות. יש פה בעיה קשה מאוד שמעלה סימן שאלה גדול על איכות הביקורת שמתבצעת כיום בחברות הציבוריות.

קיימת פה בעיה של ביצה ותרנגולת: אין מה לעשות, האיכות של הביקורת נגזרת בסופו של דבר משכר הטרחה. המשרדים עובדים על בסיס של רווח ולכן ההשקעה בביקורת מקבילה לשכר הטרחה שמתקבל עבורה, מה שאומר ביקורת פחות איכותית בלשון המטעה, התבססות בדרך כלל על כוח עבודה שהוא צעיר יחסית ופחות מיומן - הוא יהיה מאוד מיומן בעתיד אגב, אבל אז הוא כבר לא יהיה במשרד. אם יש דבר שאנחנו יודעים זה כמה לביקורת ולעסקים ולדעתי גם להבנה של חשבונאות - ניסיון הוא קריטי. כאשר מסתכלים על תקן חשבונאות בראי השנים קוראים אותו ומבינים אותו בצורה אחרת, ולהבנה ולניסיון האלו אין תחליף.

יש פה מחיר כבד שאולי לא כתוב על הקיר אבל אנחנו יודעים לספר עליו, וזה מוביל לתשלום של שכר מינימום למתמחים, כי בסופו של דבר השכר שלהם מבוסס על השכר במשרדים. אחד נגזר מהשני, וכואב לי לראות שכל פעם שמעלים את שכר המינימום בארץ אחד הסקטורים שרלוונטי זה מקצוע ראיית החשבון. לא רק הקופאיות – ואני חייב שלהגיד שהייתי שמח ברמה האישית שגם אם שם זה לא היה המצב. אני חושב שללמוד ארבע שנים לימודים מפרכים ולחכות להעלאת שכר המינימום זה בעייתי. זה שכר שהוא לא מכבד את המתמחים וקשה להתקיים ממנו היום.

השכר הנמוך במשרדים מוביל לזה שהיום היציאה החוצה מהמשרדים היא הרבה יותר מוקדמת משהייתה בעבר. אם בעבר התוחלת הממוצעת של עובד במשרד רואי חשבון גדול הייתה שלוש וחצי שנים, היום היא שנתיים וחצי. המשמעות של זה היא שהביקורת נעשית על ידי אנשים פחות מיומנים, הם אנשים מצוינים אבל ייקח להם זמן להיות מיומנים. הצורך המשווע של המשרדים כיום בכוח

תכנית בחשבונאות

פורום שווי הוגן - FVF - Fair Value Forum

אדם איכותי, מגיע על רקע העובדה שהאקדמיה בחשבונאות נמצאת במשבר עמוק. אמנם יש גם ירידה בכמויות אבל זה לא העניין, האיכות של הסטודנטים שלומדים היום, שנמצאים עכשיו בקנה, הרבה יותר נמוכה ממה שהייתה בעבר. חלק גדול מהסטודנטים שנמצאים היום בקנה של מערכת ההשכלה הגבוהה בארץ לא מתאימה לצרכים של עולם העסקים המודרני, כאשר הדרישות במקצוע רק הולכות ועולות עם התפתחות הטכנולוגיה והתמורות בחשבונאות.

אמי פלמור

הסוגיה של רמת הסטודנטים קשורה להצפה ולתהליכים שיש באקדמיה באופן כללי, אני אשמח להתייחס אליהם.

שלומי שוב

עשינו לקראת הפורום בדיקה של כמויות סטודנטים שצפויים להיכנס לשוק. אנחנו יודעים מה הצורך של משרדי רואי החשבון, ואנחנו רואים שהמצב על פי תהום. תהיה פה בשנים הקרובות מצוקה אדירה של כוח אדם, אשר למעשה כבר התחילה. המצוקה הזאת תהיה דרמטית קדימה ותעלה שאלה האם כוחות השוק יגיבו, מתי יגיבו, ואיך יגיבו. הצעירים של היום הם אחרים, הם שונים מהדורות הקודמים, אני רואה בזה הרבה חיובי אבל יש לזה גם צדדים אחרים, וזאת המציאות. השיקולים של הצעירים היום הם מאוד תועלתניים, הם עושים לעצמם חישובים, ורואים שהם עובדים מאוד קשה במהלך תואר של ארבע שנים, הרמה של בחינות ההסמכה של המועצה רק הולכת ועולה ודורשת בצדק חשיבה, והם מגיעים בסופו של דבר לשוק ומרוויחים שכר מינימום. מצד שני הם יכולים ללכת ללימודים מקבילים כמו מדעי המחשב, שם השכר הוא פי כמה וכמה מהשכר שמקבל רואה חשבון. הצעירים המוכשרים ביותר אומרים לעצמם - יש לנו יכולות ריאליות טובות, אנחנו רוצים ללכת לאן שנמצא הכסף. אגב, אני חושב שהם טועים בהסתכלות על השנים הראשונות בלבד – כי לחבריה המוכשרים בראיית חשבון תוך מספר שנים בפרקטיקה הם יכולים לקפוץ ביג טיים ולהסתכל את החברים שלהם שהלכו למדעי המחשב מלמעלה. עוד אלמנט, יש מקצועות "סקסיים" היום כמו יזמות ומנהל עסקים בהם הלימודים הם פחות קשים והדור הצעיר לפעמים מחפש קיצורים. על רקע זה, שוק ראיית החשבון צריך לתגמל את מי שבחר לעשות את המבחנים שלו.

אגב, אחד הסימפטומים של הפער בין הנדרש לבין איכות הסטודנטים הקיימת כיום, זה הרעש שאמי מקבלת לאחר כל בחינת מועצה. חיים התחיל לכתוב את הבחינות השנה בדרגת קושי גבוהה יותר

תכנית בחשבונאות

פורום שווי הוגן - FVF - Fair Value Forum

שדורשת חשיבה ולא רק שינון ויישום טכני. למרות שהן עדיין לא לגמרי דורשות חשיבה ויש עוד דרך להגיע לחשיבה אמיתית, הפער הזה יוצר צעקה, אשר אני צופה שרק תלך ותגדל בשנים הבאות.

חשוב להבין, התקינה החשבונאית הולכת יותר ויותר לראיה העסקית. אם מסתכלים על התקנים החדשים: IFRS 15, IFRS 9, IFRS 16, IFRS 17 בביטוח, הם כולם מוטי הבנת מודלים עסקיים משתנים. הם פחות דומים לתקנים של פעם שהיו מבוססים בעיקר על נוסחאות ברורות. התקינה החדשה היא תקינה שבאה ואומרת - בוא תיכנס לראיה העסקית של ההנהלה – תזהה אותה ואז תמצא לה את הפתרון החשבונאי המתאים ביותר. אני חושב שזה המקום הכי נכון של החשבונאות מאחר והיא שפת העסקים. אני יכול להגיד לכם, שאנחנו פה בבינתחומי מלמדים את החשבונאות ככלי ומעודדים את הסטודנטים שלנו לא בהכרח להישאר במשרדים, אלא לצאת, לפרוח, לקחת את החשבונאות ככלי מדהים לניהול, לעסקים וגם לזימות. וזה לאן שאנחנו רואים שהם הולכים וגאים בהם מאוד. מה שמחדד זאת מאד את התפיסה הזאת היא הכניסה של הטכנולוגיה, אשר למעשה מייצרת בקצב מואץ את הצורך בעובדים טכניים. המגמה של צורך במתמחים איכותיים וחושבים רק תלך ותתעצם בשנים הקרובות.

ואכן הצרכים של המשרדים היום הם באמת צרכים של אנשים חושבים אשר מסוגלים להתמודד עם שינויים, לתת ביקורת ולהתמודד עם כמויות גדולות של מידע ונתונים ולא לקבל אותם בצורה של שינון. לכן השינוי במתכונת בחינות המועצה הוא חיוני, ולדעתי היה צריך להיות כבר לפני עשר שנים. טוב שהוא קרה עכשיו וצריך להתקדם איתו עוד יותר רחוק.

כדי למצוא פתרונות, ואני רוצה שנמקד את הדיון הזה בפתרונות וברעיונות חדשים, צריך להבין את הסיבות לכשל השוק. אני מציע סיבה לכך: ממה שאני מזהה, נוצרה פה סיטואציה של תחרות שמבוססת על קיומו של פרסטיג' מקצועי. המשרדים למעשה באים ואומרים לעצמם - נחזיק את החברות הציבוריות בשביל הפרסטיג', אבל נרוויח מהייעוץ. אנחנו רואים בשנים האחרונות גידול אדיר במחלקות היעוץ, שמזמן כבר מהווים מעל מחצית מהכנסות המשרדים בכל העולם. כלומר, בביקורת הם למעשה מחזיקים את התיקים בצורה גבולית, במינימום איכות, כדי להרוויח מהכיוון של הייעוץ. תופעה כזאת, אם היא קיימת, לדעתי מהווה בעיה וצריכה להדאיג את הרשות לניירות ערך, כי היא לא רק מובילה לירידה באיכות הנתונים שמדווחים לשוק ההון אלא גם יוצרת פוטנציאל לפגיעה באי תלות.

תכנית בחשבונאות

פורום שווי הוגן - FVF - Fair Value Forum

יושבים פה נציגים של הרשות - אני הייתי מוטרד אם זאת הסיבה האמיתית לכשל השוק. בתור הרשות, אם הייתי יודע שהתמהיל של מי שעושה את עיקר העבודה בביקורת היא יותר מילוי של צ'קליסטים ופחות אנשים מנוסים שיודעים לפצח ולראות דווקא את מה שלא נותנים להם לראות, הייתי מודאג. לצורך חידוד הבעיה, אני אלך על אמירה קיצונית: אם זה המצב, למה צריך ביקורת? אני מעדיף כבר שהמנהלים ייקחו את האחריות כי הביקורת רק מטעה את המשקיעים. המשקיעים מסתכלים, רואים את החתימה של רואי החשבון הגדולים וחושבים שכל מילה בדוחות הכספיים היא אמת. אני מזכיר לכם שחוויו בשנים האחרונות כשלי ביקורת עצומים בחברות ציבוריות, שעברו יחסית לעת עתה בשקט.

כשאנחנו מסתכלים על הסקייילים של העבר, אנחנו רואים ששוק ראיית החשבון מגיב בקיצוניות למצבים של עודף ביקוש ועודף היצע. עולה באמת השאלה עד כמה עכשיו, לאור כל מה שאמרנו, השוק יגיב. אני קורא לכל המשרדים להעלות את השכר. אני חוזה שביום אם ירצו ובין אם לא, זה משהו שיקרה. תהיה עליית שכר דרמטית אבל במקביל תהיה בעיה מאחר ולשוק ייקח זמן לתקן את עצמו. יש לכך משמעות כבדות, הרי דוחות הביקורת צריכים לצאת באופן שוטף ובמועדים קבועים ואי אפשר לקבל הארכת זמן.

אני חושב שהמצב הנוכחי מחייב גם התערבות רגולטורית. זה ברור שבעולם המודרני אי אפשר לקבוע תעריפי מינימום, אבל בהחלט צריך הגברת פיקוח של רשות ני"ע על ועדות הביקורת של הדירקטוריון אשר מאשרות את שכר הטרחה. ראינו עכשיו מקרה אכיפה של הרשות לניירות ערך ברמי לוי, אבל ההתערבות צריכה להיות מאסיבית יותר וגם במשרדים הגדולים. הפשלות הגדולות בשנים האחרונות בחברות הציבוריות לצערי קרו במשרדים הגדולים.

אבל לא רק לרשות לניירות ערך יש תפקיד אלא גם להרבה אנשים שיושבים פה מסביב לשולחן. אני חושב שגם מקצוע ראיית החשבון עצמו צריך לקבל על עצמו שינויים מתבקשים גם אם הם כואבים פוליטית ואולי גם בטווח קצר לכיס. גם אם אני לא משקף פה את דעת לשכת רואי החשבון ובטח לא את אלה של המועמדים שרצים לבחירות בימים אלה, אני חושב שצריך לאמץ את התקינה הבינלאומית בביקורת באופן גורף וכן לקבוע דירקטיבה מינימלית כגון הדירקטיבה האירופאית של רוטציה בין רואי חשבון. לא סביר שרואה חשבון יכהן שישים שנה בתיק הוא כבר נהיה חלק אינטגרלי מהחברה המבוקרת, גם ככה כולנו מבינים שלא הרבה עומד מאחורי אי-התלות של רואי החשבון, אז לפחות ראוי להגביל את תקופת הכהונה. בנוסף, ייתכן וצריך לבחון אפשרות לקצר את תקופת ההתמחות לאור השינויים בשוק ובאופי הצעירים – למשל לשנה וחצי.

תכנית בחשבונאות

פורום שווי הוגן - FVF - Fair Value Forum

אגב, היה לנו אתמול בבית החומי טקס מלגות לתוכנית חשבונאות ואורן בראון שנמצא כאן גם הבוקר אמר משהו שמאוד עניין אותי לפיו שוק ראיית החשבון הוא מאוד ריכוזי, ואם הוא לא היה שוק ריכוזי כנראה שהיה מגיע סטארט-אפ ומחליף אותו. אני אוסיף לריכוזיות הזאת גם את הנושא של הרגולציה אשר בעיניי מאוד קריטית. כל פעולה של הרשות לניירות ערך ושל משרד המשפטים היא קריטית למקצוע של רואי החשבון ויש לה קשר לביקוש לו.

אמי פלמור

בוקר טוב. קודם כל אני מאוד מודה על ההזמנה, ואני קצת מצטערת שאני כבר שנה חמישית יושבת ראש מועצת רואי חשבון ולא הכרתי את הפורום הזה, כי הוא נראה לי פורום חשוב ומשמעותי שהייתי שמחה לשמוע אותו בהקשרים כאלה ואחרים. אני שמחה שיזהר פה, כי יזהר הוא מבחינתי הדמות שמאפשרת לי כעורכת דין להרגיש שאני יכולה לעמוד בראש המועצה הזאת ולהביא את מה שיש לי להביא בידיעה שיש אדם שאני סומכת עליו, שמבין את המקצוע, ואני אומרת את זה עם המון כבוד לחברי מועצה אחרים שנמצאים פה. הופתעתי במהלך הפתיחה שלך שלומי מכמה בעצם אני כבר מעורבת ואכפת לי ועד כמה מרגיזים אותי נושאים שקשורים למקצוע, שאני מודה שלפני שנכנסתי לתפקידי כיו"ר המועצה לא התעניינתי בו יותר מדי. אני רוצה להגיד שיש יתרון גדול בלבוא מפרופסיה אחרת. אני חושבת שיש משמעות למבט מבחוץ, הוא לא יכול להיות חזות הכל אבל יש לו ערך מוסף, ויש לו ערך מוסף נוסף והוא שכשנוגעים בכל הפצעים של המקצוע יש לי את הפריבילגיה שאין לאחרים לא להיות מחויבת רגשית לאף אדם ולאף גורם ולאף שחקן בתוך המערכת הזו.

מה שראיתם שקרה בשנה האחרונה הוא תולדה של איזו שיחה שהייתה לי עם יזהר, בה הערתי לו לגבי משהו שהוא לא שיתף אותי כיו"ר המועצה ואז הוא אמר לי שלא באמת אכפת לי. לקחתי את זה לתשומת ליבי ואני רוצה להגיד שמשרד המשפטים הוא משרד מאוד גדול, אז אתם יכולים להבין שמועצת רואי החשבון, שאגב, אני מקדישה לה הרבה מאוד זמן מבחינת הלו"ז כי כל חודש יש מועצה, מתועדפת באופן יחסי ליתר המשימות של משרד המשפטים.

היום, ארבע שנים אחרי, אני מרשה לעצמי לדבר על הנושא ושמחה להיות פה כי יש לי הרבה מה להגיד על כל הנושאים שהעליתם. ננסה למקד אותם בשלושה נושאים: נושא אחד הוא הבחינות, הנושא השני הוא הלימודים והסטודנטים והנושא השלישי הוא סוגיית הביקורת. קצת קשה לדבר עליהם בנפרד. קודם כל, מאוד אהבתי את זה, הרמת לכזאת הנחתה, שאתה כל הזמן מדבר, שלומי, על אנשים שהשקיעו ארבע שנים בתואר, ומשום מה אני יודעת שהתואר בראיית חשבון הוא שלוש שנים, אבל

תכנית בחשבונאות

פורום שווי הוגן - FVF - Fair Value Forum

אתם כבר רגילים לומר ארבע בגלל מנגנון שנת ההשלמה, אני אדבר עליו בהמשך. אני רוצה להגיד לשלומי שכשעברנו את המשבר בשנה האחרונה עם הבחינות, אני חייבת להגיד שמבלי ההתייעצות הכל כך חשובה והכל כך טובה והישרה והפתוחה עם האנשים שמובילים את המקצוע באקדמיה היה קשה מאוד לצלוח את האירוע הזה.

משרד המשפטים והממשלה בכלל עוסקת היום בטיוב רגולציה וצמצום הבירוקרטיה. משרד המשפטים, כמי שאחראי על הרבה רגולציה, הנושא הזה הוא נושא מרכזי יש לנו אגף לתכנון מדיניות ואסטרטגיה, ואנחנו חורשים את הרגולציה שלנו במסרקות כדי להפוך אותה ליותר ידידותית. העובדה שאנחנו מדברים מהבוקר עד הערב על המהפכה שעשינו בטאבו קשורה לזה שהיום כל מיני דברים שפעם לקחו שבועות וחודשים ושנים היום עושים באופן מקוון ומקבלים הערת אזהרה תוך שבע שעות. אני כל הזמן אומרת שאני מצטערת שאין יותר אנשים שקונים דירות במדינת ישראל כדי שעוד אנשים יעריצו אותנו על השינוי שעשינו בתחום הזה. זה קשור גם לפיתוח מערכות מקוונות בכל מיני דברים וגם להשטחה של כל מיני תהליכים רגולטוריים ובירוקרטיים שפעם היו נורא חשובים לנו והיום אנחנו מבינים שאנחנו חייבים לשחרר. טיוב הרגולציה במועצה התחיל גם עם סוגיות של אגרות מוגזמות ותהליכים בירוקרטיים כמו רישומי מתמחים, וזה הגיע מהר מאוד לסוגיה של הבחינות: איך נראות הבחינות שלנו ומה קורה בבחינות שלנו. זה קרה במקביל לסוגיה המקצועית של הבחינות, של מה אנחנו אמורים לבחון. אנחנו מדברים הרבה במועצה על השאלה, "מה זה המקצוע הזה?" ו-"מה זה ביקורת?". מצד אחד יש טענה שיש משבר ואין מספיק סטודנטים והשוק מוצף, ומהצד השני המשרדים הגדולים כבר מזמן לא מעסיקים את כל המתמחים בביקורת, הם חוסים תחת העובדה שקל למועצה לאשר פירמות לראיית חשבון כמקומות התמחות - כשמשרד גדול מעסיק עשרות מתמחים בתחומים שכלל אינם ביקורת אבל כלפי חוץ הוא משרד רואי חשבון לכל דבר ועניין, והדבר הזה עובר מתחת לראדר. אני רוצה לשאול האם השוק באמת במשבר? האם באמת יש מחסור במתמחים לתחום הביקורת?

רואה חשבון הוא אדם שעושה ביקורת. זה תחום מומחיות מאוד מאוד ספציפי. עולה השאלה למה צריך לגדל 1,000 איש בשנה לעשות ביקורת. השאלה היא מהותית: מי באמת הוא רואה חשבון וכמה רואי חשבון אמיתיים צריך, לא כאלה שעוסקים ביעוץ או מיסים אלא כאלה שבאמת יודעים לקרוא דוח ביקורת ולעשות אותו כמו שהרשות צריכה. אם היינו עושים בידול של הדבר הזה, ניתן להתחיל לעשות תואר שנקרא "רואה חשבון מבקר", שזה קצת מצחיק כי זה כמו להגיד "רופא מרפא", כי אולי כבר שכחנו מהו רואה חשבון. אנשים יעשו את התואר הזה, ואם הם רוצים יעשו גם בחינות מועצה

תכנית בחשבונאות

פורום שווי הוגן - FVF - Fair Value Forum

כדי לקבל הסמכה כרואי חשבון, אבל בפועל יהיו יועצים וסמנכ"לי כספים, וכל מיני דברים מצוינים וחשובים אבל הם לא יהיו האדם בעל המקצוע והאחריות שיועד לבקר דוחות.

כאשר אנחנו עושים בדיקה על ההבדל בין התואר לבין שנת ההשלמה, אנחנו מגלים דברים מאוד מפתיעים. כל מוסד עושה מה שהוא רוצה. יש מוסדות שבהם רק בשנת ההשלמה לומדים באינטנסיביות את הדברים שאני הייתי בטוחה שאמורים ללמוד בתואר, ולהיפך. אי אפשר באמת לעשות תואר בעברית ושנת השלמה במכללה למנהל, זה לא מותאם, זה מתוכנן מראש כתכניות לארבע שנים. זו גם שאלה שאבקש מהמל"ג לבחון, ואני גם אשאל אתכם בשלב כלשהו, מה הטעם בהפרדה המלאכותית הזו ומי בכלל עושה רגולציה על מה לומדים איפה ומתי, ולמה עושים את הקופה הזאת על חשבון הסטודנטים? בעיקר באוניברסיטאות. לגוף העניין, באמת הובכתי מזה שאמרת שחיים אסייג התחיל לזרוע זרעים של חשיבה ועל הדרישה לחשוב רועדות אמות הסיפים. מדובר באחד המקצועות הקשים, האחראיים, אחד משומרי הסף החשובים במשק, איך זה יכול להיות שעד היום לא דרשנו מהסטודנטים לחשוב? מתי נגיד להם לחשוב? אני רוצה להגיד שאחת ההתמודדויות המשמעותיות שלנו עם המשבר שהתחרש סביב הבחינות הייתה לעשות הבחנה ברורה בין סוגיות שונות. סוגיה אחת היא השינוי שעשינו בבחינה, וזה במישורים של מערכת מנהלית ממשלתית, החובה שלנו להתריע מפני הדבר הזה, לאפשר לאנשים להתכונן, לתאם ציפיות גם עם המוסדות וגם עם הסטודנטים ומה קורה כשאנחנו כשלנו בתהליך הזה. הסוגיה השנייה היא מה יש בבחינה באופן מהותי. האם הדבר הזה הוא הדבר הנכון, האם הבחינה כבחינה לא במובן המקצועי אלא במובן של איך בונים בחינה, האם פעלנו בצורה הגונה, ישרה, אמינה במובן הזה שאנחנו מודדים את הדבר הנכון. הדבר השלישי הוא האם הכשל בבחינה הוא בגלל כל הדברים שאמרת עכשיו ששינוי ועשינו או שהכשל גם קשור לזה שנכנסים היום סטודנטים ברמה נמוכה. אני מדברת מהפה של המרצים בכל המוסדות - אם המצב היום הוא שהסטודנטים הם ברמה נמוכה, ונמוכה יותר משהיא הייתה בעבר - כשמודדים ועושים בקרה מה היו אחוזי המעבר בעבר, אם התשובה היא שהסטודנטים הם פחות טובים, התפקיד שלי כמועצה הוא לא להתאים את עצמי לרמה שלהם. התפקיד שלי כמועצה הוא לשמור על הרמה הנדרשת של המקצוע הזה.

בבחינה של סוף יולי 2017, אני באתי למועצה ואמרתי שאני מציעה שיהיו בבחינה הזאת 100% מעבר. למה? כי זה היה אירוע חריג במועצת רואי החשבון. אנחנו לקינו בהרבה מאוד דברים, לכולם היו כוונות טובות, כולם מקצועיים, ועדיין לקינו ליקוי שחשבתי שאני לא יכולה להרשות לעצמי להכשיל סטודנטים בבחינה הזו. ידעתי איזו סמכות מקצועית עליונה מהווה פרופסור אסייג, ועדיין מצאתי לנכון לקבל את העובדה שהיו ליקויים שהצדיקו התערבות מצד המועצה. התקלה היא לא כולה על

תכנית בחשבונאות

פורום שווי הוגן - FVF - Fair Value Forum

המצח של פרופסור אסייג גם אם הוא האדם שעושה את המהפכה בבחינה. יש כאן מערכת שהתפקיד שלה היה לתת לפרופ' אסייג כלים ולשים בפניו תמרורי אזהרה במקומות המתאימים. הייתה לי יכולת לבוא ולהגיד שהמחויבות שלי לציבור הסטודנטים שישבו ולמדו ולא עבדו והפסידו כסף בסיטואציה הזו, שכנראה הכשלנו אנשים שלא היו אמורים להיכשל, המחויבות שלי והכתפיים הרחבות שלי כמערכת יכולות להכיל את הדבר הזה. זה לא מנגנון הסינון היחיד, כלומר בסוף אם משרד לא רוצה לקבל אדם למשרד העובדה שהוא עבר את הבחינה לא מחייבת אותך לקבל אותו. אף אחד לא מכריח אותך, ואתה יכול לשאול אותו מתי הוא עבר את הבחינה ולגלות שהוא עבר במועד שבו עברו כולם, כלומר היו לי תשובות לדבר הזה.

במועד האחרון, כשבאו הסטודנטים לדבר אתנו, ואמרו לנו סטודנטים שהם לקחו הלוואות ושהם היו סטודנטים מצטיינים של אלי פאר, ליבי נשבר. אחרי שהתאוששתי הלכתי לבדוק האם האנשים שישבו מולי ואמרו לי שהם הסטודנטים המצטיינים הם באמת סטודנטים מצטיינים, כי זאת בקרה. אם אדם שהוא תלמיד מצטיין נכשל אצלי בבחינה, אני צריכה לשאול את עצמי איך הדבר הזה קורה. זה לא סביר אם זה קורה במסות. אנחנו עושים מהלך שלם שמחזיר את הכבוד למקצוע הזה, לא במובן הסתמי אלא במובן שמבין את האחריות שלנו, שאנחנו מפקידים בידיהם את האחריות הכל כך כבדה של להיות רואה חשבון שיוודע לעשות ביקורת.

יש סדרה של שאלות שנפתחות: איזו התמחות עושים, והאם צריך לקבוע שמי שלא עושה המתמחות בביקורת אלא בא למצוא עבודה חשובה ומשמעותית אחרת, הוא לא מתמחה בראיית חשבון. בסופו של דבר השאלות של מי בא ללמוד את המקצוע, האם המקצוע הוא פופולרי ואטרקטיבי, הם תמהיל. אנחנו עורכי הדין תמיד מסתכלים בקנאה על התחום של ראיית חשבון כי אנחנו יוצאים מתוך הנחה שהבאים לתחום הם יותר אינטליגנטיים מהבאים ללמוד משפטים, כי במשפטים לא משנה מה קורה כל שנה המספרים עולים. בראיית חשבון יש קשב לאטרקטיביות, ובמובן הזה אני כבר מברכת אתכם, אתם כנראה אנשים יותר פרגמטיים ויותר ריאליים מהאנשים שהולכים ללמוד משפטים.

העלית המון נושאים שלי אין שום ערך מוסף בהם, אבל אני אשמח מאוד לשמוע אתכם בנושאים שקשורים אלינו למועצה. אני יודעת שגם היום במסגרת הבחירות הרגועות לנשיאות הלשכה עולה השאלה האם להפוך את הלשכה לסטוטורית. כמו שאתם מבינים לא חסרה לנו עבודה כמשרד, אבל באמת אכפת לנו. אני מאוד גאה בשינוי האחרון שעשינו בדין המשמעותי. הדרך שבה התנהל הדין המשמעותי במועצת רואי החשבון היתה בעייתית, והתוצאות היו קשות. קיבלנו על זה ביקורת גם מבתי המשפט וגם ביקורת יום-יומית על הדרך שבה נעשה שימוש בהליך הזה, לעתים בחוסר תום לב.

תכנית בחשבונאות

פורום שווי הוגן - FVF - Fair Value Forum

אני בספק אם אלמלא משרד המשפטים היה שולט במערכת הזאת היה אפשר לעשות את המהלך המאוד מאוד קשה שנעשה בשיתוף פעולה מלא עם נשיא הלשכה, להוציא את התחום הזה של דין משמעתי מתוך המועצה למקום הנקי שהוא אמור להיות בו.

ארז סופר

אמרתם הרבה דברים, אני אגע בבעיה האמיתית. גם כשאני הייתי מתמחה הרווחתי שכר נמוך, אבל היינו דור אחר, ובהחלט כיום אי אפשר להתפרנס ולחיות משכר מינימום. הצרכים הם שונים וכך גם המחירים, ולכן השכר למתמחים בכל המשרדים הוא לא סביר. מצד אחד אין שאלה שעלות השכר בכל המשרדים עלתה לפחות בשיעור דו ספרתי, ומצד שני הצגת שההכנסות ירדו גם כן בשיעורים דו ספרתיים, וכך בסוף היום השותפים גם מרוויחים פחות. אני זוכר שבתור בחור צעיר לא רצינו לעשות תיקים של חברות ממשלתיות, והרגולטור בא ועשה סדר בדבר. אתם צריכים להתעורר! לא יעלה על הדעת שאני יושב בוועדת ביקורת שדנה בשכר הטרחה של רואי החשבון והם דנים איתי על שכר הטרחה שלי ומנהלים איתי משא ומתן עליו.

שלומי שוב

צריך לקחת בחשבון שחלק גדול מזה מנוכחות מאסיבית של בעלי שליטה בשוק הישראלי - מבנה השליטה בשוק ההון הישראלי גורם לבעיה ייחודית לפיה הדירקטורים רוצים לרצות את בעל השליטה ולחסוך לו כסף.

ארז סופר

הנוסחה היא מאוד פשוטה: אתה מרוויח פחות, אתה משלם יותר, בסוף היום צריך להחזיק גם את השותפים ואת כל שאר העובדים, ואין מה לעשות - הכסף הצטמצם במקצוץ הזה. מעבר לזה, אין הגבלת אחריות, וזה דבר שהוא לא הגיוני. צריך למצוא פתרון לנושא של שכר הטרחה. לא יכול להיות שהמצב יישאר כמו שהוא.

אמיר ברנע

מה אתה מציע? מי צריך לקבוע את שכר הטרחה של רואי החשבון?

ארז סופר

תכנית בחשבונאות

פורום שווי הוגן - FVF - Fair Value Forum

אני נגעתי בזווית אחת שאני חושב שבה הרגולטור צריך להתעורר ולפתור את הבעיה.

דוד וליאנו

לפי מיטב ידיעתי, הרגולטור היחיד שהגדיר שרואה חשבון צריך לקבל שכר טרחה סביר לעבודתו הוא המפקח על הבנקים. אחד הגורמים המרכזיים בניתוח הגורמים לנושא עליו אנו דנים הינו כלכלי - מסקנה שאיכות הביקורת עלולה לרדת לאורך זמן בהתחשב בנתונים שהוצגו, הינה מסקנה סבירה. בטווח הקצר והבינוני, משרדים מקצועיים יעשו ביקורת באיכות טובה גם על חשבון רווחיות, אבל אין ספק שלאורך זמן זה מצב זה אינו יכול להימשך. האתגר הוא אמיתי. גיוס מתמחים אינו מהווה עדיין בעיה משמעותית במשרדים הגדולים. הם באים למשרדים הגדולים מהסיבה שההתמחות במשרדים הגדולים נחשבת יוקרתית יותר, בין היתר בגלל הקשר למשרדים הבינלאומיים. אז במשרדים הגדולים הבעיה פחות מהותית אם כי גם שם היא קיימת. אין ספק שהבעיה הגדולה היא בדרג הביניים - המתמחים מסיימים את ההתמחות ומספר העוזבים את המשרדים גבוה מאשר בעבר. בקשר לטענה שהועלתה שמתמחים רבים מועסקים בפעילויות שאינן קשורות לראיית חשבון אומר שכל מי ששומר חוק, מעסיק מתמחים בשירותים הנלווים רק בעיסוקים שהינם נלווים לביקורת עצמה. בתחומים רבים אחרים שאינם קשורים לביקורת, כלל אין מתמחים. הדבר החשוב האחרון שהנני מבקש לציין הוא שלדעתי, בלי מעורבות רגולטורית בצורה כזאת או אחרת (ואינני נכנס לפרוט האפשרויות. ישנן רבות שיכולות להשפיע גם בדרך עקיפה), כי לנו יחד אסור לעשות כלום בשל ההגבלות של הממונה על ההגבלים העסקיים, הבעיה של הירידה הנמשכת בשכר הטרחה לא תיפתר. אם איכות הביקורת היא דבר חשוב בעיני הרגולטורים והציבור, צריך לפתור את הסוגיה הזו - ולא בשביל שהמשרדים ירוויחו יותר אלא כדי שנוכל לחזור למצב שהמקצוע הוא אטרקטיבי. אני, לפני 35 שנה בערך, סיימתי המתמחות. אי אפשר להגיד שהסטודנטים היום יודעים פחות, כי אני הייתי צריך להתמודד רק עם גילוי דעת 23 ושם זה נגמר בערך. היום הסטודנטים צריכים ללמוד כמות אדירה של חומרים מקצועיים, המקצוע מורכב מאוד, הטכנולוגיה השתנתה מהותית, כך שאי אפשר להשוות את האתגרים שעומדים בפני הסטודנטים כיום, למה שהיה בעבר. חלק מהותי בפתרון הוא לפתור את נושא שכר הטרחה כדי שנוכל לשלם יותר ולהוות גורם תחרותי ראוי בשוק.

קלאודיו ירזה

אני לא חושב שאיכות הביקורת ירדה לאורך השנים, להיפך. יש לחץ מאוד גבוה על המשרדים הגדולים מהפירמות הבינלאומיות. אנחנו מפעילים גם בחברות הפרטיות את תקינת הביקורת הבינלאומית או

תכנית בחשבונאות

פורום שווי הוגן - FVF - Fair Value Forum

האמריקאית, ובסופו של דבר אנחנו עומדים בסטנדרטים גבוהים. אני לא חושב שבחוו"ל, שם משלמים שכר טרחה גבוה יותר, יש פחות כשלים מאשר בישראל. המקצוע נמצא בלחץ, אבל אני לא יכול לקבל את הטענה שיש פה כשל שוק בשוק שהוא מאוד תחרותי. אם יש תחרות, אז התחרות קובעת את המחירים. הבעיה שאני רואה היא בעיה שאנחנו נמצאים תחת רגולציה מאוד כבדה ואין פיקוח מקביל על הדירקטורים. ועדת הביקורת לא שואלת את השאלות המתבקשות, כגון איך זה יכול להיות שחברה אחת עושה תיק ב-4,000 שעות וחברה מתחרה עושה תיק דומה ב-900 שעות? אף אחד מהרגולטורים לא בא לדירקטורים ושואל, "איפה הייתם?" המשרדים נמצאים תחת רגולציה כאשר הדירקטורים לא, ולכן נוצר המצב שוועדת הביקורת היא זו שמנהלת עם רואי החשבון משא ומתן על איך להוריד את שכר הטרחה. ברגע שוועדת הביקורת תבין שיש לה אחריות ושביקורת איכותית היא חלק מניהול הסיכונים שלה ושל החברה, המצב הזה יתוקן.

אורן בראון

אני מעל עשרים שנה מתעסק בתחום הטכנולוגיה עם הרבה מאוד סטארט-אפים. לדעתי, חלק מהקשיים שיש במקצוע הם קשיים שעומדים להשתנות. הסיבה העיקרית שאני מאמין שבגללה שכר הטרחה הוא נמוך היא כי הפריזון בעבודה של רוב המתמחים היום הוא נמוך. נכון להיום, מתמחים עושים עבודות יחסית פשוטות ביחס לרמה המקצועית שלהם. עכשיו אנחנו עוברים לתהליך שבו מחליפים עבודה שמבוצעת כעת על ידי אנשים מאוד אינטליגנטיים אבל עושים עבודה שהיא מאוד פשוטה. גם כאשר המתמחים עוזבים את המשרדים, הם הולכים לעבודות עם רמת פריזון נמוכה במקומות אחרים, עם שכר מעט יותר גבוה אבל אורך החיים של עבודות אלו קצר כי הטכנולוגיה תייתר אותן. הטענה שלי היא שבתוך תקופה לא ארוכה התופעה הזו תשתנה והטכנולוגיה תחליף את כל העבודות הפשוטות, וכך אנחנו נעבור מביקורת שנעשית בצורה מדגמית לביקורת שנעשית 100% על ידי המחשב. במצב כזה, העובדים יצטרכו לדעת לשאול את השאלות הנכונות.

אמי פלמור

אחת השאלות שאנחנו שואלים את עצמנו היא אם לא הגיע הזמן להעביר את הבחינות לשלב אחר - אחרי ההתמחות, באמצע ההתמחות, כדי באמת לחבר אותן לפרקטיקה.

אורן בראון

תכנית בחשבונאות

פורום שווי הוגן - FVF - Fair Value Forum

האחריות היא שלנו, של המשרדים הגדולים, להשקיע מקסימום מאמץ בשילוב הטכנולוגיות. המשרדים הגדולים בעולם השקיעו בכלי טכנולוגיה לביקורת בשווי שני מיליארד דולר. יש לנו את האחריות החברתית להביא את הטכנולוגיה לתוך המקצוע שלנו, אחרת אנחנו לא נותנים את הפלטפורמה הנכונה לאנשים צעירים. הארגונים היום צריכים לתת פלטפורמה לאנשים להצליח. אנשים לא רוצים לעבוד הרבה זמן בארגון מסוים, הם רוצים לחוות הרבה חוויות ולהשתנות. אנחנו צריכים להשקיע בטכנולוגיה וכך הפריזון והשכר יגדלו באופן טבעי ולא דרך רגולציה. עולה שאלה, מה יקרה עם כל האנשים שלא יעבדו בגלל השימוש בטכנולוגיה? אני חושב שגם פה זו האחריות שלנו. אנחנו צריכים לחזור ולייצר עבודות בעלות ערך מוסף משמעותי, כי המתמחים יעשו דברים הרבה יותר משמעותיים ויהיה להם הרבה יותר מעניין. עשיתי ניסיון ב-due diligence שעשינו, עשינו אותו ב-25% מהזמן שבו נעשה due diligence רגיל, רמת האיכות והתגובה של הלקוח הייתה פי עשר יותר טובה מבדיקת הנאותות הקודמת.

אני חושב שיש תרבות לא נכונה של דירקטורים בחברות ציבוריות אשר עושים משא ומתן על הורדת שכר הטרחה. אני עובד בעיקר עם חברות בחו"ל, וזה תהליך שונה לחלוטין מאשר בישראל. ניתן לפתור את הבעיה המבנית הזו על ידי כך ששכר הטרחה יעלה למקום הסביר, אבל הוא לא יעלה מעבר לזה. הרווחיות תגדל לא משכר הטרחה, להיפך - הטכנולוגיה תוריד את שכר הטרחה.

ארז סופר

כל מה שאתה אומר הוא נכון, המקצוע הולך להשתנות ולהפוך לדיגיטלי, אבל אז יטענו שאנחנו עובדים פחות שעות ויורידו את המחיר. זה מה שיקרה.

אורן בראון

זה לא נכון, כי לטכנולוגיה יש עלות מסוימת ושווי מסוים.

דוד וליאנו

השקעות בטכנולוגיה ובחדשנות עושים בכל המשרדים הגדולים. אבל צריך באמת לחשוב ולבחון איך הכיוון המאוד ברור, של הכלים החדשים ושינוי הגישה בביקורת, מקבלים ביטוי באקדמיה ותכניות הלימודים כדי להכשיר מראש את הדור הבא שיגיע מוכן לאתגרים העומדים בפנינו.

שלומי שוב

תכנית בחשבונאות

פורום שווי הוגן - FVF - Fair Value Forum

יש פה בעיה של ביצה ותרנגולת. כדי לעשות את כל הדברים האלו צריך סטודנטים מאוד איכותיים. יש פה שאלה של איך השוק יתקן את עצמו.

חיים אסייג

שלומי, כאשר אתה אומר סטודנטים איכותיים אתה עושה עוול מסוים. גם אם סטודנטים לא עוברים את בחינת המועצה זה תלוי בכל כך הרבה גורמים: בהכשרה שהם קיבלו, בבחינה שהם הוכנו אליה, בשינויים שאנחנו עוברים בשוק עצמו. אני חושב שיש סטודנטים שהגיעו למקצוע והם פשוט לא מתאימים, אבל הם מגלים זאת בשלב מאוחר מדי.

שלומי שוב

כולנו יודעים שתנאי הקבלה ללימודי חשבונאות בארץ התרסקו.

חיים אסייג

אני לימדתי במשך 25 שנים. אני מודה שבשנים האחרונות הפער בין הסטודנטים החלשים לסטודנטים החזקים עלה והתעצם. כמרצה, כאשר יש לך פער כזה גדול, חייבים ללמד טכניקה כדי שכל הכיתה תבין, ואז מייצרים טכנוקרטיים. אני מצפה מרואה חשבון שיידע לחשוב ולהפעיל שיקול דעת, כי להכין ולהפיק דוח תזרים מזומנים גם מכונה יכולה לעשות. בבחינות, כאשר מכוונים להבנה אני מקווה שהדבר ישתרש כלפי מטה. ייקח זמן, אבל השינוי היה צריך לקרות.

אמי פלמור

השינוי הזה יכול להשפיע על כל השוק. המועצה באמצעות המבחנים והדרישות והמיקום של הבחינה, יכולה להשפיע על התהליך עד השרשור של מי בכלל יכנס למקצוע.

חיים אסייג

השותפים במשרדים הגדולים אומרים שאלו בדיוק הבחינות הנכונות, ובדיוק מה שהם צריכים שהסטודנטים יידעו לפני שהם מגיעים. אני מודה שצריך לעשות את המעבר הזה בהדרגתיות ואני מסכים שיש עוד הרבה מה לעשות. הלוואי שיעמדו בשנים הקרובות במתכונת הנוכחית של הבחינות, ויכול להיות שנעלה את הרמה בעתיד. זה יגרום לסטודנטים שלא מתאימים למקצוע לזוז הצידה,

תכנית בחשבונאות

פורום שווי הוגן - FVF - Fair Value Forum

ואותם סטודנטים שכן מתאימים יהיו במספר יותר נמוך, מה שיעלה את שכר הטרחה. אני מאמין ששכר הטרחה צריך לעלות מכוחות השוק.

שכר הטרחה עבור הביקורת מורכב משני דברים: שעות עבודה שמושקעות בביקורת והמחיר הקבוע שנקבע. כאשר מגיע משרד רואי חשבון לעשות ביקורת השאלה כמה הביקורת שלו היא יעילה. כוחות השוק יקבעו, אם היינו עובדים ומחייבים רק לפי שעות עבודה, האם הביקורת היא באמת אפקטיבית.

יורם עדן

אני רוצה לשאול כמה שאלות רטוריות. כאשר התחיל תהליך הקונסולידציה בין משרדי רואי החשבון, ונוצרו שמונה המשרים הגדולים בארצות הברית היו אינסוף מחקרים שאמרו שהמשרדים מהווים "קרטל". עברנו לארבעה משרדים, בארץ אפשר להגיד חמישה משרדים, אשר מבקרים כ-88% מהחברות הציבוריות. לכאורה היינו מצפים שקרטל ייגבה מחירים גבוהים, ולמעשה ההיפך הוא הנכון, וזו שאלה מעניינת למה. עוד שאלה מעניינת היא למה אותו לקוח, אשר מבקש לצרוך את השירותים הנלווים של משרדי רואי החשבון כגון ייעוץ כלכלי, מיסויי וטכנולוגי, מוכן לשלם פי חמש מה שהוא מוכן לשלם לאותו המשרד עבור שירותי ביקורת. אני חושב שיש פה כשל שוק. כולנו מכירים את המאמר של ג'נסן ומקלין שאמר שלבעלי השליטה כדאי לשלם כסף להוצאות לא יצרניות (כמו ביקורת), כי זה ימנע ירידה גדולה יותר בשווי השוק של החברה שלהם. אנחנו יודעים כיום שזה לא נכון, השוק לא מזהה את איכות הביקורת. כאשר אני משקיע, אני לא מנקד את שווי החברות לפי מי רואה החשבון שלהן, אני לא עושה discount על החברה כי אני לא יכול לזהות את טיב הביקורת בזמן אמת.

אמי פלמור

זה מאוד מעניין שכאשר אדם צריך לעבור ניתוח מוח, זה ברור שהוא ילך לרופא הכי טוב ויהיה מוכן לשלם לו המון, ואיכשהו ממה שמשלם מתוך הדיון פה, אין פחד מביקורת לא טובה - וזאת הבעיה. השאלה שאני שואלת היא האם באמת יש הבדל מהותי בין ביקורת טובה לביקורת לא טובה, כלומר האם יכול להיות שהיום התחום הוא כזה שהפער לא שווה את המחיר של להביא את המומחה מספר אחד.

אמיר ברנע

תכנית בחשבונאות

פורום שווי הוגן - FVF - Fair Value Forum

מה שאומר יורם, זה שבתכנון מס ניתן לראות את התרומה לשווי, לעומת זאת בנושא של הביקורת, המשקיע לא רואה את התרומה של ביקורת משופרת על שווי החברה.

אמי פלמור

אני רוצה רגע לשאול, האם כאשר יש ביקורת לא טובה, וכושלת, הדבר הזה בכלל מוצף לתודעה? יכול להיות שההשקעה שלכם הייתה צריכה להיות בלהנכיח בתודעה את כשלי הביקורת.

רונן מנשס

זה התפקיד של ועדת הביקורת.

יורם עדן

אני רוצה להזכיר שב-2003 התקינו תקנות של ניגוד עניינים ואי-תלות. ב-2003 היה דיון בכנסת, בו לשכת רואי החשבון אמרה שבחוק רואי החשבון בתקנות יש תקנה נשכחת לפיה אסור לרואה חשבון לגבות שכר טרחה למטה מהסביר והמקובל במקצוע. הממונה על ההגבלים העסקיים שהשתתף בדיון מנע למעשה את הכנסת סעיף דומה לתקנות ניגוד עניינים. אז אולי, אם מחפשים פתרון, אפשר להכניס את התקנה הזו לתקנות ניגוד עניינים.

כבר בעולם התחילו דיונים ליצור סוג של התמחות ייחודית לרואה החשבון המבקר. מי שרוצה להיות רואה חשבון יעשה התמחות קצרה ויעסוק במה שהוא רוצה - אבל מי שרוצה לעסוק בביקורת ולהיות אדם שחבר בצוות הביקורת ומפעיל שיקול דעת במהלך עבודת הביקורת, יצטרך לעבור התמחות נוספת ולקבל רישיון נוסף. זה כנראה יהיה הפתרון לחזק את הביקורת אבל כמוכן שמדינת ישראל לא יכולה להיות הראשונה שעושה את זה. עם זאת, מדברים על זה בכל העולם.

אמי פלמור

למה לא להיות הראשונים?

יורם עדן

אני חושב שלכולם צריכות להידלק נורות אדומות. כאשר היה המשבר של אנרון אמרו שהמצב שבו שכר הטרחה מיעוץ עלה על שכר הטרחה מביקורת היה מצב לא תקין. אנחנו נמצאים עכשיו בכל

תכנית בחשבונאות

פורום שווי הוגן - FVF - Fair Value Forum

העולם, לא רק בארץ, באותו המצב שבו ההכנסות מיעוץ בכל המשרדים יותר גדולות מההכנסות מביקורת.

שלומי שוב

יורם הציע פה הצעה לפתרון, אנחנו רוצים לשמוע גם את יזהר ותכף גם את יהודה ברעיונות שלכם לפתרון.

יזהר קנה

אני חושב שלא חידדנו מספיק שיש לנו למעשה שני שווקים של ביקורת במדינת ישראל: יש לנו את השוק של החברות הציבוריות ויש לנו את השוק של כל היתר. אנחנו מדברים פה על מחקר שמדבר על ירידה של 28% בשכר הטרחה בראיית חשבון לחברות הציבוריות, וארז דיבר על עליה של למעלה מ-10% בעלות שכר עבודה והוא יותר מאשר צדק, אז לא יכול להיות שמ-2007 ועד עכשיו נשחקנו בבערך 40%, אני רוצה לומר שהמכה הקשה, הבלתי מידתית היא באמת בחברות הציבוריות. כשאני התחלתי את ההתמחות והייתי שותף צעיר התפקיד הכי נבחר במשרד היה להיות השותף שאחראי על הביקורת של החברות הציבוריות - זה היה התפקיד הכי חשוב, והיום זה לא. לא רק שיש פעפוע בין הביקורת לבין המחלקות הנלוות כמו הייעוץ והמיסים, אלא גם בתוך הביקורת. היום באים השותפים הצעירים ולא רוצים לעשות ביקורת לחברות ציבוריות אלא מעדיפים חברות פרטיות, מלכ"רים וחברות ממשלתיות. בעצם מה שקרה הוא שבחברות הציבוריות נוצר מצב שבלא מעט תיקים יש הפסד גולמי ברור. ב-42 שקל לשעה לא צריך להיות חכם גדול כדי להבין שמדובר בהפסד גולמי, וגם ב-100 שקל. לדעתי שכר הטרחה של הביקורת של החברות הציבוריות יותר נמוך לפחות ב-35% או 40% במוצע משכר הטרחה של התיקים האחרים כאשר בביקורת הציבוריות הסיכון הוא יותר גדול והרמה המקצועית המוקצית של העובדים היא גם יותר גבוהה, מאחר ובתיק של ביקורת של חברה ציבורית המחלקה המקצועית צריכה להיכנס לעומק, וה-review partner צריך להיכנס לעומק, והתכנון הוא הרבה יותר קשה ומסובך.

הבעיה משליכה גם על יתר השוק: אם יש שלוש או ארבע חברות בענף מסוים אשר הן ציבוריות, ואתה רואה חשבון של חברה פרטית וחי חיים נורמליים במשך הרבה שנים, הביקורת פחות או יותר נשארת אותו הדבר, שכר הטרחה נותר פחות או יותר אותו הדבר. יום אחד באה אליך החברה ואומרת שבחברה ציבורית באותו סדר גודל שכר הטרחה נמוך בכ-35%. אתה משיב שיש להסתכל על היחס

תכנית בחשבונאות

פורום שווי הוגן - FVF - Fair Value Forum

בין השעות וכן על המחיר לשעה, הרי ניתן לדעת כמה עולים העובדים. אך החברה מודאגת ממה היא תגיד לדירקטוריון, ולכן הרעה החולה היא בחברות הציבוריות.

אנחנו באנו כלשכה בצורה ברורה לרשות לניירות ערך, גם לשמוליק וגם היום לענת, וביקשנו שהם יטפלו בעניין. הרשות יכולה לפתור את הבעיה בצורה מאוד פשוטה: לעשות את אותן טבלאות שאתה עשית, ואחת לשלושה חודשים לזמן שניים-שלושה יושבי ראש של ועדות ביקורת, אנשים שמבינים, בעלי הכשרה פיננסית, להראות להם את הנתונים - והם יגידו שהדבר לא הגיוני. לחילופין, ניתן לשאול האם זה הגיוני שחברה בסדר גודל מסוים תשלם שכר טרחה של 150,000 שקל לביקורת? הרי זה בלתי סביר לחלוטין. אם יעשו ככה בשלושה או ארבעה מקרים, ינקו את שוק. נשגב מבינתי למה הרשות לניירות ערך לא עושה את זה, וזה התפקיד שלה. אני קיבלתי מכתב מהממונה מההגבלים העסקיים עם עוד כמה חברים יו"ר של לשכות מקצועיות אחרות, בו היא אומרת (לא אישית אלי -אלא כמובן ללשכה), רבותי - אני רוצה להזכיר לכם שיש כללים והגבלים עסקיים. אנחנו בעצמנו מנועים מלטפל בעניין הזה - אם לא היינו מנועים היינו פועלים בכל מיני דרכים. אנחנו לא יכולים! כאשר אנחנו יושבים ביחד בחדר אחד שבעה מנהלי משרדים, יושבים שני עורכי דין עם פרוטוקול שאומרים לנו מה מותר ומה אסור לנו להגיד - אנחנו נוהרים בדברים האלה.

כמו שגורם אמר קודם, את התוצאה רואים בשטח. אפשר להגיד הרבה דברים, אבל אי אפשר להגיד שאין אצלנו תחרות. ולכן - זה נח בפתחי הרשות לניירות ערך, כי יש כשל בשוק הזה. ניקח את השוק של החברות הפרטיות - יש בעיות אבל אין כזה כשל. לחברות הממשלתיות אגב - זה לא שהם מעל השוק, הן היום מהוות את הנורמה. אני יודע לבוא ולהגיד ששכר הטרחה אצלנו לשעה בחברות הממשלתיות הוא כמו הממוצע בחברות הפרטיות והמלכ"רים. לגבי התקינה הבינלאומית בביקורת אני רוצה להפתיע אותך: אנחנו בימים הקרובים מסיימים פרויקט שאלי עובד עליו כבר שנתיים של קודיפיקציה, אנחנו הולכים להוציא את כל התקינה שלנו לפי התקינה הבינלאומית, עשינו עבודה ענקית והוצאנו 15 תקנים בביקורת בשלוש שנים.

בנושא של שכר העובדים, זה גם השלכה של הדברים שנאמרו פה אך גם עניין של היצע וביקוש. בנושא הזה אני אומר לך, בצורה הכי ברורה שבעולם, שיש ירידה ענקית בהיצע - אנחנו היינו לפני שנתיים שלוש עם כמעט 4000 מתמחים במדינת ישראל. היום יש לדעתי קצת מעל 3000 ואנחנו בדרך ל-2500 עוד שנה-שנתיים, ואין דבר שיכול לעצור את זה. המחסור הזה הוא מחסור עצום. כאשר אנחנו מדברים על המשרדים הגדולים שמחזיקים כ-500-600 מתמחים בהכי גדול, בארבעת האחרים משהו כמו 300, זה משפיע בשוק בצורה פראית ולכן הביקוש עלה והשכר כבר עלה ויעלה עוד יותר. המשרדים

תכנית בחשבונאות

פורום שווי הוגן - FVF - Fair Value Forum

ילחמו על האנשים. יהיו פה בעצם שתי תופעות: תופעה אחת של עלייה משמעותית בשכר, חד וחלק, ואז עוד פעם ביקוש באוניברסיטאות - הבעיה היא שזה גל של כארבע שנים. דרך אגב אנחנו מכירים את הגלים האלו לאור ההיסטוריה. התופעה השנייה שנראה היא כניסה של יותר ויותר אנשים שלא מגיעים ממקצוע ראיית החשבון אל המשרדים. כלומר, אם בתוך המחלקה הכלכלית בצוות מסוים יש עורך דין, כלכלן ושלושה רואי חשבון - אז לא יהיו שלושה רואי חשבון, אלא רואה חשבון אחד, ויהיו יותר כלכלנים ועורכי דין. ניקח לדוגמה את מחלקות המיסים במשרדים הגדולים, בהן אין ספק שנראה בעתיד ירידה באחוז היחסי של רואי החשבון ועליה בשיעור עורכי הדין.

גל עמית

אני מסכים עם מה שכולם אמרו. אני חושב שהרשות צריכה להסדיר את הנושא מאחר ולה יש את הכוח. אם נסתכל על פרוטוקולים של דיוני שכר טרחה נראה שם דברים מזעזעים. אם באמת תבינו את האווירה - את מה שארז ואורן ציינו, לפעמים זה באמת הזוי. זה נכון גם לגבי הביקורת הפנימית וגם לביקורת החיצונית. לדעתי יש פה עוד נקודה שלא לקחתם בחשבון והיא הדימוי של המקצוע מעבר לבעיה הנקודתית. ניקח לדוגמה במקרי פנים. מבקר פנים טוב אשר מעניק לחברה ערך מוסף, בעל ניסיון של כארבע או חמש שנים, מרוויח סביבות 220 שקל לשעה. עורך דין מקביל מרוויח כ-600 או אפילו 700 שקל לשעה. זוהי בעיה נוספת, שלא משנה כמה רגולציה נעשה התדמית של המקצוע, כלומר המקצוע גזר על עצמו לעבוד בזול גם כאשר הוא נותן ערך מוסף.

שלומי שוב

אגב גל, שמנו לב בנייתו של שכר הטרחה שערכנו ש"החברות האמריקאיות" שהנפיקו כאן אג"ח משלמות יחסית יותר שכ"ט עבור הביקורת מחברות המקומיות. יהודה, נשמח לשמוע את הזווית שלך, עם כל כך הרבה ניסיון, וכך גם את הזווית של הרשות לניירות ערך.

יהודה אלגריסי

אני רוצה להתייחס לפתרון ששמת על השולחן שלומי, "אולי נוותר על הביקורת של רואי החשבון בכלל?" אני חושב שעצם זה שלא שמענו בכלל התייחסות לפתרון הזה מלמד שכולם מכירים בחשיבות של תפקידו של רואה החשבון, ואני לא הייתי ממחר להספיד את המקצוע הזה. אפילו לא במאה שנים הבאות אנחנו נמשיך לראות רואי חשבון מבקרים דוחות. מבחינתנו וגם מבחינת השוק, רואה החשבון מהווה שומר הסף מהחשובים ביותר. כמובן שהחובה הראשונה לדווח חלה על החברה, אך רואה

תכנית בחשבונאות

פורום שווי הוגן - FVF - Fair Value Forum

החשבון מהווה את שומר הסף הכי משמעותי, וככל שיש בעיה בביקורת אנחנו כמובן מוטרדים. אנחנו מודעים לבעיה של שכר הטרחה. אמר פה קלאודיו בצדק, הבעיה נובעת בראש ובראשונה מתחרות, תחרות בין המשרדים - בעיקר בין ה-Big Five, אשר מבצעים כ-80% מהביקורת על חברות ציבוריות. אני שואל את השאלה הפשוטה, למה הם לוקחים את התיקים? אף משרד לא יוכל להישמע בטענה ששכר הטרחה היה נמוך ולכן העובדים חיפפו בביקורת. אחריות הביקורת שמשרד לוקח על עצמו היא אחריות מכוח הדין. גם החברה, מבחינת ועדת הביקורת והדירקטוריון לוקחים סיכון.

סעיף 117 לחוק החברות מטיל חובה על ועדת הביקורת לבחון את עבודת רואה החשבון ואת השכר שלו, שהוא ראוי. אף אחד לא יכול לפטור את עצמו מהאחריות הזו. הבעיה היא לא מקומית, וקיימת גם בארצות הברית. אני מסכים שבסוף היום התחרות המשמעותית בישראל הביאה את השכר למקום שאולי בעייתי מבחינתם. אני מבין שמה שמטריד את המשרדים והנוכחים כאן זה לא המקרים הספורים והחריגים בהם השכר נמוך מאוד אלא השכר הממוצע. אנחנו שואלים את עצמנו איך ניתן לפתור את בעיית שכר הטרחה הממוצע. בראש ובראשונה אתחיל ממה שאמר קלאודיו, 80% מהשוק זה המשרדים הגדולים, אתם תחליטו מה השכר הראוי מבחינתכם, אם אתם מוכנים להפסיד בתיק ולקחת חשיפה. אנחנו מוטרדים מהאיכות של הביקורת. אף אחד לא יכול לפתור את עצמו מהחובה ליישם את כל תקני הביקורת ואת כל הכללים שמתחייבים על כל דוח שהוא חותם. מה שמטריד אותנו הוא שאיכות הביקורת לא נפגמת.

דבר נוסף אשר מטריד אותי הוא תקופת החינוך. אני במהלך התקופה של שמונה השנים שלי בתפקיד נתקלתי במספר מקרים בהם נעשה יישום טכני, דווקא של כללי החשבונאות באופן שמפספס המהות הכלכלית של העסקאות, והתוצאה היא דוחות שמתנתקים מעולם העסקים שבה החברה פועלת. בתקופה שאני כיהנתי כחבר מועצת רואי חשבון הייתה לי הזכות להיות חבר בוועדה שבחרה את הרפרנטים שכותבים את מבחני המועצה ולאילו שאחראים לשינוי במבנה של הבחינה. מבחינתי הפרמטר הכי משמעותי היה מה אותו רפרנט מתכוון לשנות במבחן ואיך הוא יוכל לגרום לסטודנטים להתמקד יותר בניתוח והבנה של מהות של עסקה לצורך בחירת הטיפול החשבונאי הראוי מאשר מבחנים שהמוקד שלהם הוא שינוי טכני של פקודות יומן, חובה וזכות. אנחנו חייבים להכיר בכך שהמעבר ל-IFRS שינה את השפה החשבונאית לשפה בינלאומית, כמו המעבר מעברית לאנגלית. אני מלמד מספר סמינרים במוסדות שונים, ומתחיל את השיעור הראשון בכך שאני אומר לסטודנטים שבמהלך השיעור אני לא מתכוון לעסוק בפקודות יומן בכלל, אלא המיקוד יהיה בניתוח עסקאות והשיקוף הראוי להם בדוחות הכספיים. אני מאוד מברך על השינוי שנעשה בבחינות המועצה. כדי לסגור את העניין, אני חושב שהבעיה המרכזית בסופו של דבר בנושא שכר הטרחה היא במשרדים,

תכנית בחשבונאות

פורום שווי הוגן - FVF - Fair Value Forum

והם צריכים להכיר בזה. זה שהרגולטורים יעזרו על ידי בדיקות וחיפוש כשלים, זה בוודאי יתרום להם, אבל אני חושב שהבעיה צריכה להיפתר בראש ובראשונה על ידי אותם משרדים אשר מוכנים לקחת תיקים שהם תיקים מפסידים.

אמיר ברנע

למה המשרדים לוקחים תיקים מפסידים?

יזהר קנה

המשרדים הגדולים לוקחים את התיקים של החברות הציבוריות בגלל שהדירוג שלהם בעיתון נקבע לפי מספר החברות הציבוריות שלהם, וכאשר חברה פרטית רוצה לעבור ממשרד רואי חשבון מסוים למשרד אחר היא הולכת לבדוק כמה חברות ציבוריות נמצאות אצל המשרדים השונים.

אמיר ברנע

מה שאתה אומר הוא שהשכר לשעה בעבודת ביקורת הוא לא קנה המידה לתרומה של הביקורת למשרד. יש תרומה עקיפה דרך המעמד של המשרד - אז המשרדים צריכים לתמחר את הביקורת יותר נכון.

יזהר קנה

מה שקורה הוא שבאותם צוותים נוצרה לקונה ושם תהיה ירידה בביקורת. אם מישהו פה חושב שכאשר שותף מחזיק כמה חברות ציבוריות ובחברות אלו הרווחיות היא נמוכה, והיא יורדת עוד יותר, זה לא ייפגע בסוף היום בביקורת, הוא או טיפש או חלמן.

יהודה אלגריסי

קלאודיו שאל על מי אנחנו מטילים את האחריות - על רואי החשבון או על החברה, אז אני מזמין אותך לראות את אותן פעילויות אכיפה שנקטנו. ניתן לראות שאנחנו פועלים גם מול החברות והדירקטוריונים וגם מול רואי החשבון. רואי החשבון גם נקנסו במסגרת הליכי אכיפה מנהלית שלנו. כל מקום שהוא רלוונטי בוודאי ייבחן.

שלומי שוב

תכנית בחשבונאות

פורום שווי הוגן - FVF - Fair Value Forum

יהודה, אבל יחסית ההתערבות שלכם בכל מה שקשור לביקורת היא מינורית. אני לא אומר שהיא לא קיימת, אבל יחסית - היא מינורית. כמובן שיש פה גם שאלה של מינון ומשקולות, יכול להיות שאם הייתם מתערבים יותר אז הייתה לרשות השפעה יותר גדולה.

יהודה אלגריסי

שלומי אני מזמין אותך לקרוא את החלטות האכיפה המנהלית שלנו שמופיעים באתר הרשות. יש מקרים הם הוטלו סנקציות כאלו ואחרות גם על רואי החשבון שכשלו.

שלומי שוב

אכיפה מנהלית פחות מדברת אלי. אני חושב שהיא דווקא מחזקת את המצב של ניהול הסיכונים שמתרחש היום במשרדים על ידי קניית הסיכון בכסף.

אריז סופר

אבל זה חלק מהעניין - דירקטור שלא קיים את חובתו לפי סעיף 117 לחוק החברות, יש פה רשימה של נניח 20 חברות - הלכת לבדוק את ועדת הביקורת של חברה X, איך אתה חושב שבחמישים שקלים רואה החשבון יכול לעשות את תפקידו?

רונן מנשס

לגבי מקרים שבהם היה שכר טרחה נמוך ואנחנו כמשרד החלטנו שאנחנו נפרדים מהלקוח ולא מוכנים לעבוד במחיר הזה, התיקים האלו עברו למשרדים מתחרים. הלכתי לבדוק מה קרה בשנים לאחר מכן באותם משרדים שחשבו שאולי אנחנו לא היינו יעילים, וגם היו מקרים שלהיפך אנחנו קיבלנו תיקים ממשרדים אחרים וחשבנו שהם לא היו יעילים, מסתבר שטעינו וגם האחרים טעו, ושכר הטרחה בשנים העוקבות אצל רואה חשבון אחר היה אפילו בתעריף לשעה ממוצע נמוך יותר. זה אומר שיש כאן בעיה באותן חברות שמשלמות נמוך ויש תחרות במקצוע. אנחנו חד משמעית כמשרד בגישה שנפרדים מתיקים שמשלמים נמוך מדי.

שלומי שוב

אני רוצה להכניס ברשותכם עוד זוויות. סאמר, אתה משלם יפה בתור חבר בוועדת ביקורת של בנק לאומי.

תכנית בחשבונאות

פורום שווי הוגן - FVF - Fair Value Forum

חאג' סאמר

אני רוצה במקום להביע את דעתי להיצמד לכמה עובדות. אני אתחיל מזה שיש כשל ברגולציה עצמה. הרגולציה דורשת שלחבר בוועדת ביקורת תהיה מומחיות פיננסית, אבל אין שם דרישה למומחיות בביקורת. יש הבדל עצום בין זה לזה, ובהרבה מקומות חברי ועדת הביקורת לא מבינים בביקורת בכלל, הם מבינים בפיננסית במקרה הטוב, ולעיתים אפילו יושב ראש ועדת הביקורת לעולם לא התעסק בראיית חשבון או בפיננסית בכלל. נקודה שניה היא שביקורת על ביקורת זה דבר מאוד מאתגר. ועדת הביקורת מתעסקת בדוחות ביקורת שהמבקר כבר עשה או בדוחות של ראיית חשבון שהמבקרים כבר עשו. לבוא ולבקר אותם זה דבר מאוד קשה. גם להראות את התרומה שלהם בצורה שלא מייצרת צרות זה מאתגר, אז לבוא ולשאול מה הערך של הביקורת אקס-פוסט זה מאוד קשה, וקל וחומר להראות תרומה של ביקורת אקס-אנטה כאשר קובעים את שכר הטרחה. הדבר הכי קל הוא כאשר מגיעים לוועדת ביקורת ומציגים שני מספרים - כמות השעות והשכר לשעה. את כמות השעות מאוד קשה להשוות, אי אפשר להשוות בין שתי חברות, כל אחת בעלת מורכבות ברמה אחרת וכן צוות פיננסי שונה. להשוות פר-שעה, זה יותר קל. כאשר עושים מכרז כדי להחליף רואה חשבון, פתאום מגלים ששכר הטרחה קורס - לא באחוז או שניים אלא בהרבה. נשאלת השאלה איך אפשר להתמודד עם זה, אם המשרדים בעצמם קורסים?

עוד נקודה היא שהרבה פעמים בקשר בין שכר הטרחה לרואי החשבון יש גם את ההנהלה. לדעתי אסור להנהלה להתערב בקביעת שכר הטרחה בכלל, כי היא יכולה להוסיף בשביל להטיב איתה או להוריד בשביל ללחוץ עליהם. הדבר הכי טוב שיכול להיות הוא שההנהלה בכלל לא תתערב, לא תהיה בדיון עצמו ולא תראה את המספרים. אני ראיתי מקרים בהם המנכ"ל מוריד את שכר הטרחה ורואה החשבון מבקש ממנו להעלות. נקודה נוספת היא שאחת הסיבות שהשכר יורד היא כי מערבבים בין הביקורת לעבודה נלווית. לדעתי צריך להיות כלל מאוד פשוט: או ביקורת, או עבודה נלווית. בסך הכל בשוק יישמר שווי משקל מבחינת העבודה, אבל יותר נכון, יותר הוגן ויותר שקוף.

שלומי שוב

חסאן, אתה גם סוג של רגולטור שמשלם יפה לרואי החשבון – כמדומני 220 שקל לשעה – פעם זה היה נראה לנו נמוך ולא כדאי, אבל היום זה בין הגבוהים.

חסאן טואפרה

תכנית בחשבונאות

פורום שווי הוגן - FVF - Fair Value Forum

אני אתייחס בקצרה לחברות הממשלתיות. שמחתי מאוד לשמוע שהתיקים של החברות הממשלתיות הם מאוד מבוקשים. חשוב להגיד שהפגיעה שיכולה לקרות אם יש ביקורת באיכות פחות טובה או שכן טרחה יותר נמוך היא בעיקר בבעלי המניות של אותה החברה, שהם הגורם אליו משתרש כל הערך של החברה עצמה. סעיף 165 לחוק החברות קובע שהאסיפה הכללית היא זו שצריכה לפקח על שכן הטרחה של רואי החשבון. אני חושב שהגופים היחידים בהם האסיפה הכללית באמת קובעת את שכן הטרחה של רואי החשבון הן החברות הממשלתיות. אנחנו לא מפקידים את רואה החשבון בידיו של סמנכ"ל הכספים או גורם אחר בתוך החברה, וכל התהליך עצמו מתנהל בצורה מאוד פשוטה בה מתקשרים מצד אחד למנכ"ל החברה או יו"ר הדירקטוריון ואומרים להם מי הוא רואה החשבון שלהם ומהו שכן הטרחה שלו במספר שנים הקרובות, ומצד שני אנחנו מנסים לבחור את רואה החשבון הכי טוב. אני חייב להגיד גם בשיחות שדיברנו עם רואי החשבון עצמם, הם אומרים שהם מרגישים יותר בנוח ויותר חזקים מול החברות כשיש להם גב שהם לא צריכים אחר כך לבוא ולדרוש שכן טרחה כזה או אחר מול גורמים אחרים, וההתרשמות שלנו היא שהביקורת יותר איכותית במקרים האלה.

המודל הזה לא חף מטעויות - עדיין מתפרקים מינויים ולפעמים יש כל מיני חריגות, אבל אין ספק שהמינוי עצמו וקביעת שכן הטרחה צריכה להיעשות על ידי גורם שהאינטרס שלו לא יכול להיות להקטין את שכן הטרחה או את היקף הביקורת, כי מטבע הדברים הוא לא נפגע במישרין אם הדוח יוצא פחות טוב. לאור זאת, אני חושב שהמקרה של החברות הממשלתיות הוא מקרה שצריך ללמוד אותו, אולי גם צריך לשפר אותו אבל הוא מקרה שכן יכול להצביע על איכות ביקורת יותר טובה לדעתי.

אלי אמיר

אני מרגיש שיש פה מחאת קוטג' הפוכה, במקום לבכות שזה עולה יותר מדי אנחנו בוכים שזה עולה פחות מדי. אני לא מאמין שיש פה כשל שוק, אני מאמין ששכן הטרחה עבור ביקורת מבטא את הערך שהשוק נותן לשירותי הביקורת. לדעתי, מקצוע ראיית החשבון מושפע משתי רגולציות עיקריות: הראשונה היא חובת ההתמחות בת שנתיים. העובדה שאנשים עוזבים את המשרדים במוצא אחר שנתיים וחצי אומרת לי שהם באים למשרדים רק כדי לקבל את הרישיון, והם לא ממש רוצים לעבוד שם, ואז הם יוצאים לדרך חדשה. כלומר, הם מקריבים את השנתיים האלה בשכר נמוך תמורת השגת הרישיון. אם היינו שואלים כמה עולה להיות רואה חשבון, היינו מקבלים את מחיר הלימודים בתוספת מחיר הבחינות בתוספת השנתיים האלו בהם עובדים עבור שכן נמוך. הדבר השני שמשפיע

תכנית בחשבונאות

פורום שווי הוגן - FVF - Fair Value Forum

על המקצוע הוא חובת הביקורת על חברות פרטיות. אילו היו מסירים את שני החסמים הרגולטוריים האלה, מקצוע ראיית החשבון היה באמת הופך להיות מקצוע תחרותי, שהשכר בו נע לכאן או לכאן בהתאם לביקוש והיצע לשירותי הביקורת בשוק..

דבר שני, יש שינוי של מגדר ומגזר בנכנסים ללימודי ראיית החשבון. בנושא המגדר רואים עלייה משמעותית של נשים ביחס לגברים, אני חושב שזה כבר מעל 50%. בנושא המגזר, רואים נהירה מהמגזר הערבי ללימודי ראיית חשבון. הדבר הזה, לדעתי, הוא תגובה ישירה לזה ששכר הטרחה במקצוע הזה הוא נמוך. זה אומר שגם נשים שבאות ללמוד וגם אנשים מהמגזר מוכנים, עם כל הצער שבדבר, לעבוד בעבור שכר נמוך יותר. כלומר, כך השוק מגיב לשכר הביקורת הנמוך.

הנושא המרכזי לדעתי הוא השינוי הטכנולוגי במקצוע ראיית החשבון. הטכנולוגיה היא הגורם המאזן בשוק. כאשר תלמידים שואלים אותי האם כדאי ללמוד ראיית חשבון, והאם בעוד 25 שנה יהיו רואי חשבון. אני אומר להם שלא, לא יהיה טעם לעשות ביקורת במתכונת הנוכחית כאשר יהיה אפשר פשוט להתחבר לתוכנות. המקצוע יהיה פחות עתיר עבודה ויותר עתיר טכנולוגיה. וזה מה שלומדים היום באוניברסיטת תל אביב. רוב התלמידים לוקחים קורסים ב-Big Data, ולומדים טכנולוגיה חדשה. מקצוע הביקורת, בעוד 25 שנה, לדעתי לא יהיה קיים - בטח שלא באותה המתכונת.

שלומי שוב

אני חייב להגיש שאני לא מסכים איתך עם זה, אני חושב שלא באותה המתכונת – ולכן אנחנו עורכים דיונים כמו היום אבל הוא יהיה קיים. אין תחליף לשיקול דעת – אינטרסים של כסף תמיד יהיו קיימים – ורק ילכו ויתחזקו בעולם הקפיטליסטי המודרני. רק רואה החשבון אני מסכים יצטרך יכולות כדי להתמודד איתם.

אלי אמיר

מקצוע הביקורת קיים היום הרבה בזכות הרגולציה. אילו הרגולציה לא הייתה קיימת המקצוע היה משתנה בצורה מאוד מהירה. לדעתי הערך של שירותי הביקורת בישראל מושפע מרגולציה שלא קיימת במדינות אחרות. ברגע שיסירו את החסמים האלה הביקורת תשתנה והערך שלה יעלה והטכנולוגיה תשפיע. זה העתיד. כמובן שאין לדעתי כל טעם להכניס רגולציה חדשה על מחירים של שירותי ביקורת, כפי שהוצע כאן.

אורן בראון

תכנית בחשבונאות

פורום שווי הוגן - FVF - Fair Value Forum

אני חושב שהערך יעלה וכן הביקורת תדרוש פחות שעות. בנוסף יש את הבלוקצ'יין שלא דיברנו עליו שגם ישנה את המקצוע בצורה משמעותית. הטכנולוגיה תהווה כלי תומך החלטה, והמתמחים יעשו עבודות כמו שאנחנו עשינו כשעשינו התמחות, עבודות הרבה יותר אינטליגנטיות שמצריכות הפעלת חשיבה.

שלומי שוב

בשורה התחתונה, יהיו רואי חשבון בעוד 25 שנים?

אורן בראון

בוודאי.

נבו ברנר

אתייחס לשתי נקודות: אחת, אנחנו בתעשייה האווירית פרוסים על לא מעט מדינות בעולם ואני יכול להגיד שאיכות הביקורת בישראל היא מצוינת. אם מסתכלים על אמריקה הלטינית ומדינות מסוימות באסיה, שם איכות הביקורת מבחינה מקצועית יותר נמוכה. אם מסתכלים על אירופה וארצות הברית שם יש מאפיינים של "אובר-גינטלמניות" של רואי החשבון שלא מתאימה לביקורת - מקבלים את דברי ההנהלה כדברי אלוהים, אז גם שם איכות הביקורת נמוכה. איכות הביקורת בישראל היא מאוד גבוהה. שתיים, אם המטרה זה להפסיק את המגמה המתמשכת של הירידה בשכר הטרחה, הרשות לניירות ערך צריכה לעשות דבר מאוד פשוט, וזה להוריד את דרישת הגילוי או להוריד את כמות השעות מהגילוי שהיא דורשת. הרי הגילוי הזה לא עבד: בשנים הראשונות כשדרישת הגילוי הזו נכנסה, הייתה גרסיה לממוצע – המשרדים היקרים הוזילו את המחיר והזולים העלו מחירים, ובשנים שלאחר מכן שכר הטרחה לאט לאט ירד. צריך להוריד את הגילוי של מספר השעות כדי למנוע את הבנצ'מרק של שכר לשעה. הוא לא נותן שום ערך למשקיעים, לא נותן שום מידע אמיתי על איכות הביקורת, וסתם מייצר מגמה של ירידה בשכר – ההיפך ממה שהתכוונו להשיג.

יפעת פלקון-שניידר

אצלנו ברשות, כבר לפני מספר שנים, העמדנו על שולחנה של ועדת הכספים הצעה לתיקון התקנות שלפיו ירד הגילוי על כמות השעות ויותר הגילוי על היקף שכר הטרחה, בדיוק מתוך נקודת מוצא שזה מה שבאמת מעניין ורלוונטי. אנחנו כמובן פועלים לקידום הדבר הזה.

תכנית בחשבונאות

פורום שווי הוגן - FVF - Fair Value Forum

שלומי שוב

אנחנו צריכים לסיים, אני חושב שהיה דיון מעניין וחשוב מהרבה מאוד זוויות. ביחס למה שאלי אמיר אמר, אני חושב שלאור העובדה שמתמחים עוזבים את המשרד לאחר חצי שנה מסיום ההתמחות אפשר לחשוב על צמצום תקופת ההתמחות לשנה וחצי. כמו כן – אני חושב שהחקיקה הישראלית הייחודית שמחייבת חברות פרטיות קטנות שהדוחות הכספיים שלהם חסרי משמעות להכין דוחות כספיים מבוקרים כדי לדאוג לפרנסה של ראוי החשבון היא לא נאותה. אם רוצים שיכבדו את המקצוע לא צריך לכפות אותו ואם מדברים על הקלות הרגולציה – אלו באמת ההקלות. אגב, הרעיון של אמי להכניס את השלמה לתוך התואר הוא ראוי וחשוב – אבל אין לו יותר מדי סיכוי בגלל אינטרסים של המוסדות להשכלה גבוהה המתקצבים שגובים בשנה הזאת מהסטודנטים סכום כפול. אני אישית השתתפתי בפגישה שהיתה עם נציגי המל"ג והם הסבירו בעדינות שאין יותר מדי סיכויים שזה יקרה.

אני חושב שהפתרון חייב להיות יחד עם הקמת גוף פיקוח על רואי החשבון שיכניס שיניים לאכיפה נוסח ה- PCAOB – שהקמתו בישראל משום מה בוששת לבוא. לגוף כזה יש יכולת הרתעה רבה והוא ישמור על איכות הביקורת.

בכל מקרה, אני חושב שהעלו פה כמה הצעות מאוד מעניינות כולל על ידי יורם ונוכחים אחרים, והתחושה שלי שאנחנו נרגיש ממש בקרוב תגובה של עליית שכר לאור המצוקה, אני לא יודע עד כמה היא כשלעצמה תפתור את הבעיה אבל היא תהיה לדעתי. תודה רבה לכולם וקיץ נעים.

תכנית בחשבונאות

פורום שווי הוגן - FVF - Fair Value Forum

על הפורום:

מטרת "פורום שווי הוגן" (Fair Value Forum (FVF), הפועל במסגרת התכנית בחשבונאות של בית ספר אריסון למנהל עסקים במרכז הבינתחומי הרצליה, היא לתרום לאיכות המידע בשוק ההון, ולייצר שיח מקצועי פורה בנושא. הפורום שמקיים מפגש חודשי, משמש קבוצת חשיבה שמייצרת דיוני עומק בסוגיות שנמצאות על סדר היום ומשמש פלטפורמה לשיתוף ידע, זיהוי בעיות, תהליכים ומגמות וכ- Best Practices למדווחים, לרואי החשבון ולמשקיעים.

הפורום, בייסודם של פרופ' אמיר ברנע, הדיקן המייסד של בית ספר אריסון למנהל עסקים, ורו"ח שלומי שוב, ראש תכנית חשבונאות וסגן דיקן, בית ספר אריסון למנהל עסקים, כולל מומחים מובילים מהאקדמיה ומהפרקטיקה בתחומי החשבונאות הפיננסית והמימון וכן משתתפים בו נציגים של מדווחים, אנליסטים וגופי הרגולציה הפיננסית בישראל, תוך חיבור בין תחומי הידע השונים.

סיכומי הדיונים שמתפרסמים לציבור הרחב מבוצעים על ידי הצוות המקצועי של הפורום המורכב מבוגרים מצטיינים של התכנית בחשבונאות.

אתר הפורום: www.fvf.org.il